

УДК 327.39:(4)

Є. В. Багацький

аспірант

кафедра міжнародних відносин ОНУ імені І. І. Мечникова

к. 32, Французький бул., 24/26, м. Одеса-58, 65058, Україна

Тел.: (380482) 633259. E-mail: cis_asc@paco.net

ТЕОРІЯ ЄВРОПЕЇЗАЦІЇ: ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ

В представленій роботі розглянуто основні теоретичні засади, на яких базуються сучасні дослідження європеїзації; висвітлено як історичні, так і суто наукові витoki теорії європеїзації. Проведено аналіз сучасних досліджень, присвячених проблемам європеїзації, розглянуто основні теоретичні підходи до її вивчення. Автор виділяє й критично переосмислює дві моделі, що сформувались в рамках неоінституціоналізму, кожна з власним інструментарієм для пояснення ефектів європеїзації.

Ключові слова: зовнішня політика ЄС, європеїзація, новий інституціоналізм.

З середини ХХ ст., з початком повоєнних інтеграційних процесів в Західній Європі, цікавість дослідників до феномену європейської інтеграції почала стрімко зростати. Кожна хвиля поглиблення та розширення інтеграції в рамках спочатку Європейської Економічної Спільноти, а згодом Європейської Спільноти та Європейського Союзу (ЄС) надавала нового поштовху розвитку теоретичних підходів до вивчення цих процесів. Наприкінці ХХ — початку ХХІ ст. такими поштовхами стали прийняття Єдиного Європейського Акту (1986 р.), укладення Маастрихтського (1992 р.), Амстердамського (1997 р.) та Лісабонського (2007 р.) договорів, а також хвилі розширення 1995 та 2004/2007 рр. Так, Саймон Балмер та Клаудіо Радаеллі виділяють чотири основних події (або, радше, тенденції), що надали поштовх активізації академічної дискусії в сфері європеїзації: створення єдиного ринку, Економічного та монетарного союзу, виникнення феномену змагання між законодавчими та політичними системами країн-членів та розширення ЄС [12, с. 2]. Масштабність і глибина цих подій змусила науковців переглянути теоретичні підвалини дослідження євроінтеграційних процесів.

Таким чином, всі згадані вище події пояснюють стрімкий розвиток європейських студій в якості окремого дослідницького напрямку, що знаходиться на межі політології та міжнародних відносин. У вітчизняному науковому просторі значного розвитку набули дослідження, присвячені процесу розширення ЄС. Однак ще до недавнього часу вивченню європеїзації в нашій країні майже не приділяли уваги. Досить поширеним було ототожнення європейської інтеграції та європеїзації та помилкове використання цих термінів як синонімів. За останні роки було видано декілька

робіт, автори яких, спираючись на праці європейських дослідників, дають дефініцію європеїзації та визначають її положення відносно європейської інтеграції [1; 4; 6]. Існує також ціла серія більш вузькоспеціалізованих досліджень, в яких розглянуто особливості європеїзації в тій чи іншій сфері [2; 3; 5].

Європеїзація, як термін та як об'єкт дослідження, посідає чільне місце в роботах вітчизняних авторів. Незважаючи на це, у вищезгаданих роботах бракує всеосяжного аналізу теоретичних підвалин процесу європеїзації. Отже, актуальність даної роботи пояснюється необхідністю доповнити існуючі вітчизняні дослідження з європеїзації аналізом теоретичних підходів, які було розроблено західними дослідниками. Важливим також є показати, як положення теорії європеїзації проявляються на практиці і в чому полягають їх особливості на рівні окремих країн та субрегіонів.

Починаючи з кінця 80-х — початку 90-х р. ХХ ст. дослідники поступово відходять від розуміння європейської інтеграції виключно як процесу розширення ЄС та поглиблення співробітництва країн-членів в рамках наднаціональних структур. В результаті переосмислення змісту європейської інтеграції на зламі століть європеїзація набуває все більшої самостійності в якості наукового терміну, поступово відокремлюючись від традиційних студій ЄС. Головна увага поступово зміщується з вивчення впливу розширення та поглиблення на сам ЄС, тобто на формування та функціонування його інститутів тощо (*uploading of norms and rules* або *bottom-up approach*) і все більш фокусується на процесі прямого завантаження норм та правил ЄС (*downloading* або *top-down approach*) та їх включення до законодавства країн-членів, або країн-потенційних-членів союзу. Наслідки такого процесу завантаження для внутрішньополітичної, економічної та законодавчої систем в країнах, що, ставши членами (або кандидатами), зголосились прийняти норми та правила ЄС, власне, і є основним об'єктом вивчення європеїзації.

Все більшого інтересу для науковців набувають такі теми, як вплив інтеграції в ЄС на політичний процес в країнах-членах (зміни в розподілі владних повноважень, в партійній структурі тощо), інституціональна трансформація, економічна адаптація, культурний взаємовплив та зміна ідентичностей і таке інше. Однак чи не найголовнішою проблемою, що залишається центральною для всіх робіт з європеїзації, є дослідження ситуації, за якої виникає конвергенція між вимогами ЄС та прагненнями країн-членів захистити свої національні інтереси. Інакше кажучи, ключовими питанням є: якими є умови успішної адаптації європейських норм в загальному сенсі та які конкретні внутрішні соціальні, економічні і політичні фактори мають вирішальний позитивний або негативний вплив на європеїзацію тої чи іншої країни?

Авторами, які стали піонерами в дослідженні європеїзації і заклали теоретичні основи для майбутніх наукових праць, є Йоган Олсен, Таня Бюрцел, Ендрю Моравчік, Кевін Фізерсон, Клаудіо Радаеллі, Саймон Балмер та інші. Більша частина з цих дослідників дотримується нового інституціонального підходу до пояснення ефектів європеїзації. Зокрема,

як зазначає С. Балмер, найбільшого розвитку набуває модель раціонального вибору [13, с. 50]. В рамках цієї моделі основна увага приділяється поведінці акторів в межах національних держав. Так, дані актори (починаючи з національних урядів та політичних партій і закінчуючи представниками громадянського суспільства) розглядаються як такі, що переслідують в першу чергу власні інтереси і всі рішення яких вмотивовано раціональними розрахунками. Дана модель не є новою, адже її було розроблено ще в середині ХХ ст. американськими біхевіористами, однак, в межах дослідження європеїзації, її було вперше використано для пояснення політичної поведінки європейських держав в їх взаємовідносинах з Європейським Союзом.

Отож, в основі моделі раціонального вибору знаходиться припущення, що, по-перше, європеїзація як процес розповсюдження та інституалізації європейських норм характеризується високим трансформаційним потенціалом, що дозволяє докорінним чином змінювати правила та процедури, політичні парадигми тощо на рівні окремо взятої країни; по-друге, в разі, якщо згода з вимогами ЄС приносить державі такі вигоди, які якнайкраще відповідають її національним інтересам та які в результаті перекривають за своїм значенням втрати, яких зазнає ця країна в результаті згоди — трансформаційний ефект буде максимізовано; по-третє, перетворення будуть найбільш цілісними та відчутними, в разі якщо існує так звана невідповідність (*misfit*) між вимогами ЄС та внутрішніми (інституційними, політичними) реаліями в державі. Ці та інші положення раціоналістичного підходу було викладено в ряді ранніх робіт, присвячених теорії європеїзації [9; 10; 14].

В сфері дослідження європеїзації, окрім раціоналістичного інституціоналізму, важливу частину наукового дискурсу становлять положення соціологічного (або конструктивістського) інституціоналізму. Представники даного напрямку, керуючись «теорією соціального навчання», пристосовують положення цієї теорії до відносин між ЄС та його членами. Цю теорію було запозичено з психології, її розробив Альберт Бандура ще в 1977 р. і з тих пір вона використовувалась в багатьох наукових дисциплінах, починаючи криміналістикою і закінчуючи політологією. Її основні положення зводяться до того, що людина, як суспільна істота, пристосовується до соціального контексту і навчається в ньому на основі певних загальноприйнятих моделей та норм поведінки. Тобто кожна людина, спостерігаючи за своїм оточенням і вирізняючи певні шаблони, намагається відтворити їх у власній поведінці, щоб досягти суспільного схвалення.

Як зазначає Т. Бьорцель, соціологічний інституціоналізм керується зовсім іншою «логікою» для пояснення поведінки акторів, ніж раціональний. Замість раціоналістичної «логіки наслідків» (*logic of consequentialism*), пропонується розглядати дії акторів як вмотивовані «логікою доречності» (*logic of appropriateness*) [10]. Це означає, що політичні актори, які є суспільними об'єднаннями, керуються не тільки і не стільки власними меркантильними інтересами, скільки загальноприйнятими нормами поведінки. Отож, рішення про адаптацію тих чи інших норм приймаються виходячи з

того, наскільки ці норми відповідають вкоріненому в суспільній свідомості розумінню того, що саме становить «правильне» або «прийнятне».

В тому, що стосується пояснення ефектів європеїзації, зокрема, відповідаючи на питання, чому на рівні національних держав взагалі виникає мотивація до виконання вимог ЄС, соціологічний інституціоналізм знову ж таки апелює до «прийнятності» європейських норм. З даної точки зору європейські інститути, які висувають вимоги до членів Союзу, пропонують їм нові правила, норми і механізми, що в результаті процесу соціального навчання набувають позитивного сенсу, як «правильні» або «прийнятні», що, в свою чергу, часто призводить до зміни інтересів та ідентичностей на національному рівні [9]. Ключовим в цій ситуації є процес соціального навчання або процес соціалізації європейських норм, адже тиск, результатом якого стає виконання вимог, походить саме від суспільства — від громадянських об'єднань та окремих суспільних діячів. Для моделі соціального навчання, як і для моделі раціонального вибору, важливим фактором є існування невідповідності: чим більше різниця між запропонованими правилами і механізмами і тими, що існують в конкретній країні, тим більш вірогідним є їх прийняття в результаті адаптаційного тиску з боку суспільства.

Початок 2000-х рр., що приніс з собою перспективу наймасштабнішого розширення ЄС в історії, спровокував цілу низку авторів на те, щоб звернути свою увагу на проблеми європеїзації. Східне розширення поставило перед дослідниками європеїзації багато нових запитань та викликів. Так, наприклад, необхідно було визначити, яким чином процеси посткомуністичної трансформації та європеїзації були взаємопов'язані, які нові значні політичні та соціально-економічні фактори були присутні в країнах Центральної та Східної Європи (ЦСЄ), таке інше. Через значну відмінність східноєвропейських країн від старих членів ЄС акцент в дослідженнях перемістився з власне ефекту, який ці рішення на рівні ЄС мали на формування порядку денного в країнах-членах, на ефект, який мали ці рішення на мотивацію проведення прив'язаних до перспективи членства реформ в країнах бывшего соцтабору. В центрі уваги, таким чином, опиняються механізми, за допомогою яких ЄС мотивує потенційних членів виконувати свої вимоги, а також ті перешкоди, які виникають на шляху інтеграції цих країн.

Дослідження європеїзації країн, що ввійшли до складу ЄС в 2004 та 2007 рр., розвивались в тому теоретичному полі, яке було закладено більш ранніми працями і про яке мова йшла вище. Головним теоретичним протиріччям залишились розбіжності між раціональним та соціологічним інституціоналізмом в поясненні ефектів європеїзації. Однак на цьому подібність між європеїзацією старих членів ЄС та європеїзацією країн ЦСЄ закінчується. Головною відмінністю західноєвропейських та східноєвропейських країн було навіть не різне минуле та рівень соціально-економічного розвитку. З точки зору пояснення впливу ЄС, головним було те, що країни ЦСЄ були все ще кандидатами на членство, в той час як західноєвропейські країни стали об'єктами дослідження на момент, коли вони були повноправними членами ЄС. Так, розширення фактично ознаменувало новий етап в

європеїзаційних студіях — дослідження європеїзації країн-кандидатів. Серед праць, присвячених даній тематиці, можна виділити два хронологічно пов'язаних типи досліджень: європеїзація країн-кандидатів та європеїзація тих самих країн на етапі одразу після вступу в ЄС. Другий тип досліджень, хоч насправді його і можна віднести до європеїзації країн-членів, в реальності є продовженнями робіт з європеїзації кандидатів, адже головною його тематикою є прийняття норм *acquis communautaire* в нових країнах-членах та імплементація прийнятих раніше норм, одразу після вступу.

Європеїзація країн-кандидатів на членство має суттєві відмінності від європеїзації старих членів ЄС. Серед основних факторів, що визначали цю відмінність для держав ЦСЄ, прийнятих в 2004 та 2007 рр., можна назвати наступні: 1) вперше в історії розширень ЄС, країни-кандидати на момент подання заявки на вступ знаходились на різних етапах шляху до ринкової економіки та ліберальної демократії; 2) країни ЦСЄ не були здатними імплементувати та особливо забезпечити на практиці виконання положень, закріплених нормами *acquis communautaire*, через що ЄС був вимушений здійснювати постійний моніторинг прогресу, якого досягли кандидати; 3) вимоги до кандидатів не були обмежені традиційними рамками (такими як імплементація *acquis communautaire*) але включили цілий спектр політичних та економічних вимог, що знаходяться поза компетенцію ЄС по відношенню до його повноправних членів; 4) виконання вимог ЄС кандидатами з терен бувшого соцтабору сприяло посткомуністичній трансформації цих країн, через це весь процес був досить болісним і ціна адаптації до європейських норм була такою, що компенсувати її могла виключно перспектива повного членства.

Окрім зазначених вище факторів, що були актуальними для країн ЦСЄ, існують також фактори, які відрізняють процес європеїзації будь-якого кандидата від європеїзації члена ЄС. По-перше, оскільки кандидат не має формальних обов'язків перед ЄС, останньому доводиться обходитись без використання санкцій та діяти згідно з принципом «пряника без батого», послуговуючись інструментами нормативного тиску, позитивних ініціатив та переконування політичних еліт, тобто тими інструментами, яким великого значення надають конструктивісти. По-друге, через те, що країна-кандидат не бере участі в розробці тих норм та правил, які вона має адаптувати, для неї, на відміну від повноправних членів, процес прийняття цих норм представляє собою виключно їх імпозицію зі сторони ЄС, без жодного зворотного зв'язку [24, с. 6].

Таким чином, дослідження європеїзації країн-кандидатів є одним з найновіших напрямків в європейських студіях. Вони мають низку характерних рис, завдяки яким їх можна відокремити від досліджень з європеїзації країн-членів ЄС. Більшість робіт, в яких європеїзацію країн-кандидатів було виділено в окремий дослідницький напрямок, було написано вже після 2004 р., і майже всі вони були присвячені проблемам європеїзації країн ЦСЄ [23; 11; 17; 21; 22; 24; 7].

Саме розширення на Схід і включення в склад ЄС країн ЦСЄ підштовхнуло науковців до виділення європеїзації країн-кандидатів в окремий до-

слідницький напрямок. Однак такий фокус на Східній Європі поставив під сумнів універсальність теоретичних та практичних висновків, зроблених дослідниками щодо механізмів та ефектів європеїзації в країнах-не-членах ЄС. Незважаючи на те, що дослідники звернули свою увагу на проміжні фактори, які впливають на ефективність європеїзаційних механізмів, виділивши серед них дві основних групи — зовнішні та внутрішні, варіацій цих факторів в межах одного регіону виявилось недостатньо для того, щоб узагальнити висновки, зроблені на основі їх аналізу. Так, основними (і в цілому, раціоналістичними за своєю природою) були названі такі внутрішні фактори, як: ціна адаптації норм для конкретної держави, спротив консервативних владних інститутів та політичних еліт таке інше.

Згадані вище фактори є дуже широкими за своєю природою, і в кожному випадку їх потрібно конкретизувати для кожної окремо взятої держави та для кожної окремої сфери. Втім, як виявилось, для країн з регіонів, що мали відмінні від регіону ЦСЄ стартові умови, загальних факторів недостатньо для пояснення ступеня ефективності європеїзації. Мова йде в першу чергу про регіон Західні Балкани. Особливості історичного та культурно-цивілізаційного розвитку даного регіону суттєво відрізняють його як від Західної, так і від Східної Європи. Окрім цих особливостей, слід відзначити також неоднорідність Балканського регіону з точки зору відносин з ЄС. В той час як найуспішніша в євроінтеграційному плані на постюгославському просторі країна Словенія вступила в ЄС 2004 року разом з державами ЦСЄ, а Хорватія цього року, офіційними кандидатами з невизначеними строками вступу є Сербія, Чорногорія і Македонія. Крім країн-членів та кандидатів, в регіоні є держави, що не мають жодного офіційного статусу у відносинах з ЄС. Частково визнані Косово та Боснія і Герцеговина ще й досі не подали заявок на вступ до ЄС.

Не зважаючи на всі вищезгадані особливості західнобалканського регіону, ЄС використав тут той самий набір інструментів, що і в країнах ЦСЄ. Європеїзація, що базується на стратегії стимулювання цільового уряду винагородами зі сторони ЄС і яка має в своєму фундаменті найголовніший стимул — перспективу членства, показала себе з найкращої сторони під час розширення 2004 р. В цей спосіб на практиці були доведені основні положення раціоналістичного підходу. Однак, всупереч очікуванням дослідників, весь процес європеїзації на Балканах виявився не настільки передбачуваним, навіть у порівнянні з ЦСЄ.

Велика кількість науковців звернула свою увагу на особливості європеїзації західнобалканських країн [15; 19; 25; 26]. Автори цих робіт відзначають, що сукупність факторів, які відрізняють Західні Балкани від інших регіонів, стала причиною того, що європеїзаційний механізм ЄС — стимулювання винагородою за виконання вимог, спрацював в західнобалканських країнах неналежним чином. Гергана Нутчева описує будь-яку зовнішньополітичну дію з точки зору її наслідків, як «визначення різниці між власною ціннісною системою, яка включає свої затрати та вигоди, та потенційними наслідками від даної дії для сторони-реципієнта» [19, с. 1067]. З цієї точки зору, в той час як ціннісна система ЄС залишилась незмінною, у порівнянні

з періодом розширення на Схід, актори-реципієнти його зовнішньополітичних дій суттєво відрізнялись за багатьма показниками від країн ЦСЄ. Це означає, по-перше, з точки зору раціоналістичного підходу, що на раціональні розрахунки національних еліт впливають додаткові фактори, які не були присутніми в інших регіонах. По-друге, в конструктивістській системі координат балканські держави так само мають відмінні пріоритети, які ставлять під сумнів привабливість ліберально-демократичних європейських ідей для суспільної думки в країнах даного регіону. В сумі, на думку більшості авторів, ЄС виявився нездатним пристосувати свої зовнішньополітичні інструменти до нового середовища.

Дослідники зазвичай виділяють ще одну групу країн, в якій ЄС має найменший вплив через брак скільки-небудь ефективних інструментів за відсутності гарантованої перспективи членства. До цієї групи можна віднести всіх сусідів ЄС, але найбільший інтерес представляють країни-учасники Східного Партнерства. Кількість досліджень, присвячених європеїзації країн Східного Партнерства, є невеликою, адже про європеїзацію як таку в даному випадку складно вести мову [8; 16; 18; 20].

Нестача зовнішніх стимулів та ціла серія зовнішніх та внутрішніх факторів не дозволяють ЄС впливати на формування інститутів та політичних практик в даних країнах навіть в тій мірі, в якій він може робити це на Балканах. Найбільшим стимулом, який на даний момент може запропонувати ЄС бувшим радянським республікам, є розмита та невизначена за своїми наслідками перспектива асоціації, яка ніяк не пов'язана з членством. Такі автори, як Н. Попеску та Е. Вілсон, виділяють три основних фактори, що визначають неефективність Східного Партнерства: існування сильних напівавторитарних режимів, які надають перевагу збереженню статус-кво, тим самим забезпечуючи власне положення; багатополарність політичної арени в регіоні, яка змушує ЄС не просто стимулювати країни до змін, пропонуючи певні вигоди, але ще й конкурувати з іншими гравцями, такими, як Росія та Туреччина; недостатня відданість самого ЄС розвитку відносин зі східними сусідами, що пояснюється ємністю регіону з точки зору затрати ресурсів та зусиль та сконцентрованістю ЄС на більш важливих зовнішніх та внутрішніх проблемах протягом останнього десятиліття [20, с. 6].

Таким чином, теорія європеїзації набула розвитку наприкінці ХХ ст. Її було розроблено на основі класичних політологічних досліджень та досліджень, присвячених розвитку ЄС. Основним предметом дослідження в межах цієї теорії є той вплив, який Європейський Союз має на своїх членів та на країни-кандидати. Окрім власне трансформаційного ефекту, важливими для досліджень європеїзації є механізми, завдяки яким цей ефект досягається. Новий інституціоналізм на сьогодні є основною, найбільш поширеною теоретичною парадигмою, в межах якої відбувається науковий дискурс з питання європеїзації. Двома основними теоретичними підходами, які надають різне пояснення ефектів європеїзації є раціоналістичний інституціоналізм та соціологічний/конструктивістський інституціоналізм. Положення першого підходу є більш реалістичними та загалом вони показали себе як такі, що мають високий потенціал для пояснення ефекту євро-

пеізації. Втім в більшості випадків однієї моделі недостатньо для того, щоб пояснити той чи інший результат процесу європеїзації. З іншої сторони, в кожному конкретному випадку діє настільки велика кількість проміжних внутрішніх та зовнішніх факторів, що не завжди видається можливим з точністю вирахувати, які з цих факторів мали вирішальний вплив на ефективність інструментарію ЄС.

Розширення ЄС на Схід, в результаті якого до організації приєдналась значна кількість країн ЦСЄ, стало випробувальними майданчиком для розроблених раніше теоретичних моделей. У випадку з розширенням 2004–2007 рр. інституціональні моделі показали себе з найкращої сторони, більшість їх положень було підтверджено. Незважаючи на успіх в ЦСЄ, у випадку з європеїзацією країн Західних Балкан все було не настільки просто та очевидно. Розроблені раніше моделі виявились неспроможними пояснити відсутність очікуваних результатів. Через це було зроблено немало спроб вдосконалити дані моделі з урахуванням всіх особливостей регіону. Однак, в той час як це вдалося науковцям, це не вдалося політикам. Ті самі аргументи стосуються й інших країн, а саме — тих, що входять до Європейської політики сусідства та в яких вплив та мотивація як ЄС, так і місцевих політичних еліт для руху назустріч один одному залишається низькою. В цілому теорія європеїзації залишається молодим та таким, що динамічно розвивається, дослідницьким полем. Однак, на жаль, результати досліджень дуже рідко впливають на формування реальної політики ЄС в конкретних регіонах та країнах. ЄС дуже часто виявляється неспроможним змінити щось у своїй політиці та швидко пристосуватись до нового політичного середовища та нових проміжних факторів. Це ілюструє приклад як найменш успішних балканських країн, так і країн-учасниць Східного партнерства.

Список використаної літератури

1. Булик М. Поняття «Європейська інтеграція» та «Європеїзація» у сучасній науковій думці / М. В. Булик // Тенденції розвитку сучасної системи міжнародних відносин та світового політичного процесу: Збірник матеріалів Першої Інтернет-конференції (25 березня 2011 р.) / Під заг. ред. К. В. Балабанова. — Маріуполь, 2011. — С. 4–9.
2. Грицяк І. Європеїзація державного управління / І. А. Грицяк // Вісник НАДУ. — 2004. — № 4. — С. 38–45.
3. Гудов В. Європеїзація українського права як чинник світового розвитку / Я. В. Гудов // Наука і суспільство. — 2010. — № 9/10. — С. 5–12.
4. Оржель О. Європейська інтеграція та європеїзація: тотожність та відмінність / О. Оржель [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/PORTAL/soc_gum/
5. Петров Р. Європеїзація української судової системи як складова євроінтеграційної політики України / Р. А. Петров // Право України. — 2012. — № 1–2. — С. 300–306.
6. Савельєв Є. Європейська інтеграція чи європеїзація? / Євген Савельєв // Журнал європейської економіки. — 2008. — № 1. — С. 3–5.
7. Bauer M. Differential Europeanization in Eastern Europe: The Impact of Diverse EU Regulatory Governance Patterns / M. Bauer, W. Knill, D. Pitschel // Journal of European Integration. — 2007. — Vol. 29. — № 4. — P. 405–423.
8. Boonstra J. The EU's Eastern Partnership: One year backwards / J. Boonstra, N. Shapovalova. — FRIDE. — 2010. — Working Paper № 99. — 14 p.

9. Börzel T. Conceptualising the Domestic Impact of Europe / Tanya Börzel and Thomas Risse // *The Politics of Europeanization* / Ed. K. Featherstone, C. Radaelli. — Oxford: Oxford University Press, 2003. — P. 57–79.
10. Börzel T. When Europe Hits Home: Europeanization and Domestic Change / Tanya Börzel, Thomas Risse. — *European Integration online Papers*. — 2000. — Vol. 4. — № 15. — 20 p.
11. Börzel T. Good Governance and Bad Neighbors. The End of Transformative Power Europe? / T. Börzel, V. Van Hüllen. — *EUSA Biennial International Conference*. — Boston, 2011. — 16 p.
12. Bulmer S. The Europeanization of National Policy? / Simon J. Bulmer, Claudio Radaelli. — *Queen's Papers on Europeanization*. — 2004. — № 1. — 21 p.
13. Cowles M. G. Transforming Europe: Europeanization and Domestic Change / Maria Green Cowles, James A. Caporaso, Thomas Risse. — Ithaca: Cornell University Press, 2001. — 282 p.
14. Freyburg T. National identity matters: the limited impact of EU political conditionality in the Western Balkans / Tina Freyburg, Solveig Richter // *Journal of European Public Policy*. — 2010. — Vol. 17. — № 2. — P. 263–281.
15. Kelley J. G. New Wine in Old Wineskins: Promoting Political Reforms through the New European Neighbourhood Policy / Judith G. Kelley // *Journal of Common Market Studies*. — 2006. — Vol. 44. — № 1. — P. 29–55.
16. Lavenex S. EU rules beyond EU borders: theorizing external governance in European politics / Sandra Lavenex, Frank Schimmelfennig // *Journal of European Public Policy*. — 2009. — Vol. 16. — № 6. — P. 791–816.
17. Mayhew A. Eastern Partnership — something new or window-dressing / Alan Mayhew, Christof Hillion. — *Sussex European Institute (SEI). — Working Paper No 109*. — 2009. — 33 p.
18. Noutcheva G. Fake, Partial and Imposed Compliance: The Limits of the EU's Normative Power in the Western Balkans / Gergana Noutcheva // *Journal of European Public Policy*. — 2009. — Vol. 16. — № 7. — P. 1065–1084.
19. Popescu N. Turning Presence into Power: Lessons for the Eastern Neighborhood / Nicu Popescu, Andrew Wilson. — *European Council on Foreign Relations (ECFR)*. — 2011. — № 31. — 12 p.
20. Schimmelfennig F. The Europeanization of Central and Eastern Europe / Frank Schimmelfennig, Ulrich Sedelmeier. — Ithaca — New York: Cornell University Press, 2005. — P. 1–28.
21. Schimmelfennig F. Governance by Conditionality: EU Rule Transfer to the Candidate Countries of Central and Eastern Europe / Frank Schimmelfennig, Ulrich Sedelmeier // *Journal of European Public Policy*. — 2004. — Vol. 11. — № 4. — P. 661–679.
22. Schimmelfennig F. Europeanization beyond Europe / Frank Schimmelfennig. — *Living Reviews in European Governance*. — 2009. — Vol. 4. — № 3. — 28 p.
23. Sedelmeier U. Europeanisation in new member and candidate states / Ulrich Sedelmeier. — *Living Reviews in European Politics*. — 2011. — Vol. 11. — № 1. — 52 p.
24. Subotic J. Explaining Difficult States: The Problems of Europeanisation in Serbia / Jelena Subotic // *East European Politics and Societies*. — 2010. — Vol. 24. — № 4. — P. 595–616.
25. Trauner F. From membership conditionality to policy conditionality: EU external governance in South Eastern Europe / Florian Trauner // *Journal of European Public Policy*. — 2009. — Vol. 16. — № 5. — P. 774–790.

Стаття надійшла до редакції 12.03.2014

Е. В. Багацкий

Кафедра международных отношений ОНУ имени И. И. Мечникова
к. 32, Французский бул., 24/26, г. Одесса-58, 65058, Украина

ТЕОРИЯ ЕВРОПЕИЗАЦИИ: ОСНОВНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ И ОСОБЕННОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ

Резюме

В представленной работе рассмотрены основные теоретические положения, на которых базируются современные исследования европеизации; в ней освещены как исторические, так и сугубо научные истоки теории европеизации. Был проведен анализ современных исследований, посвященных проблемам европеизации, рассмотрены основные теоретические подходы к ее изучению. Автор выделяет и критически переосмысливает две модели, которые сформировались в рамках неоинституционализма, каждая из которых обладает собственным инструментарием для пояснения эффектов европеизации.

Ключевые слова: внешняя политика ЕС, европеизация, неоинституционализм.

E. Bagatsky

Department of International Relations, Odessa National University
к. 32, French Bul., 24/26, Odessa-58, 65058, Ukraine

THEORY OF EUROPEANIZATION: MAIN PROVISIONS AND PECULIARITIES OF APPLICATION

Summary

In the current article the author examines main theoretical provisions upon which modern researches in the sphere of Europeanization are based. Present study covers both historical as well as purely scientific origins of the theory of Europeanization. The author analyses state of contemporary research on the issue of Europeanization and studies principal theoretical approaches to its research. Two models, fully equipped with the tools for explanation of the Europeanization effects, which were shaped as part of new institutionalism are being discerned and critically reviewed.

Key words: EU external policy, Europeanization, new institutionalism.